بۆدابەزاندنی جۆرەها کتێب:سەردانی: (مُنتَدى إقرَأ الثَقافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنتَدى إقرَأ الثَقافِي)

براي دانلود كتابهاى مختلف مراجعه: (منتدى اقرأ الثقافى)

www. Iqra.ahlamontada.com

منتدى إقراء الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

للكتب (كوردى ، عربي ، فارسي)

خۆشخوانی

منتدى إقرأ الثقافي
www.iqra.ahlamontada.com

گوزارەکاری . ڕەوانکاری . جوانکاری

« ڕوونکردنەوە و چەسپاندنی ڕەوانبێژی لە زمانی کوردیدا • »

« ئەو هونەرانە کە لەم زمانەدا دیمەنەکانیان بە روخسارن •»

« ڕەورەوەی مێژوو هونەری قسەیی لە زمانی کوردیدا دێنێتە ناوەوە •»

« گوزارەکاری و ڕەوانکاری و جوانکاری لە گوزارەو وشەی کوردیدا بە نموودن •

علاء الدین سجادی

بە بڕیار و لە سەر ئەرکی « زانکۆ »ی سولەیمانی لە چاپدراوە •
مافی لە چاپدانەوەو بلاو کردنەوەی تەنها بۆ « زانکۆ »ی سولەیمانیە •

چاپخانەی مەعارف ـ بەغدا
١٣٩٨ هـ ـ ١٩٧٨ م

گوزارشتێک

زمانی کوردی ئەبێ ڕەوانبێژی تیدا هەبێ ، ئەم کتێبەش قسە لە ڕەوانبێژی یەوە ئەکا .

بابەت جیایە و «ناو» جیایە ، بابەتەکە بریتـــی یە لەو هونـــەرە بەلاغی یانە کە لە زمانەکەدا هەن ، ناوەکە بریتی یە لـە « ناو » بۆ بابەتی ئەو هونەرانە . وێنەی ئەمە وەکوو ئەوە کە « دانا ، نەوزاد ، تازا » ناوی ناون ، ناو بۆ دانراوەکە ، واتە « مسمی »کان ، ئەوان شتێکی‌ترن کـە جیان لە ناوەکان .

لێرەشا بابەتی هونەرەکان شتێکن و ناوەکان شتێکی‌ترن کە جیان لە یەک .

لە نێوانی ڕەوانبێژی و خوشخوانی ، وە یا بەلاغە و ڕەوانبێژی ، وە یا بەلاغە و خوشخوانی گەلێ شت هەیە ؟ ڕستەی ڕەوانبێژی ؟ واتە وتنێک کە بێ گرێ و قۆرت بوترێ ، هەمووی ئەگرێتەوە .

وشەی « ڕەوان » ، ڕویشتنێکە کە هیچ کۆســــبی نەیەتە بەرە « بێژی » بە مانا وتن . تێکڕاکەی وای لێ‌ی دێتەوە :

وتنێک ، قسەیەک کە بە بێ قۆرت و بە ڕەوانی بوترێ . ئەو ڕستەیەش کە ئەوترێ :

« دەرسەکەی ڕەوانە ، ئەو ڕەوانەش هەر لەم ڕەوانەوە هاتووە .

« خوشخوانی » واتە : جوان و شیرین خوێندن . کە وتت خوێندن

هەموو جۆرە خوێندنێک ئەگرێتەوە ؛ خوێندنی بەرز و نزم ، رەوان و نارەوان ، هی ئەو زمانەو غەیری ئەو زمانە ، بەڵام زاراوە تایبەتیەکی دایە و کردی بە نـاو بـۆ شتە نووسراوەکە ؛ واتە نووسراوێکی خوش خوێن • ئەمجا تایبەتیەکی بۆ دروستکرا ، کرا بە ناو بۆ ئەو بابەتـــە بەلاغی‌یانە کە زمان کۆک ئەکەن بۆ راهاتن بە رستەو قسەی جوانەوە ، وە یا بۆ ئاشکراکردنی وتنی بەنرخ و بەجێ •

ئەمجا من هاتم دەستکاریەکی ترم تیـــا کرد ؛ واتە زاراوەیەکی ترم دروستکرد • ئەمەش کە ئەیڵێم وەنەبێ زۆر رۆیشتبم !• هەموو زاراوەیەک سەرەتا یەکێک دایئەنێ و پاشان بڵاو ئەبێتەوە •

هێنام رستەی « خوشخوانی »م کرد بە وشەیەک و کردم بـــە ناو بۆ ئەو کتێبە کە قسە لە رەوانبێژی‌یەوە ئەکا • وەکوو لە کاتی خۆیا رستەی « نرخ‌شناسی »م کرد بە ناو بۆ ئەو کتێبە کە باس لە لێکۆڵینەوەی ئەدەبی کوردی‌یەوە ئەکا • ئەم جۆرە ئیشکردنەش لە هەموو زمانێکا هەیە و هیچ جێگای سەر سرمان و رەخنە لێ‌ی گرتن نی‌یە •

علاء الدین سجادی
١٩٧٨/٥/٣

ئەدەب چی یە و ڕەوانبێژی چی یە ؟

ع ئاشنایەتیەکیان پێکەوە هەیە ؟•

ئەدەب بە چەمکی گشتیی گوزارەیەکی زۆری هەیە ، بەڵام بە جۆرێکی تایبەتی و بۆ قسە لێوەکردن لەم شوێنەدابرێتی‌یە لەو :

شتە نایابانە کە پێشینان هێشتوویانەتەوەو بەجێیان هێشتوە بۆ دوای خۆیان ؛ ئەوانەش وەکوو هۆنراو و پەخشان ، پیشەی قەشەنگ ، مووزیقاو سازو ئاواز و وێنەی بە پەرداخ • ئەمانە بە قسەی جوانی مرواری ئامێز - نووسراوە بوو بن یا نە نووسراوە - بەڵگەی کۆنی سەر بەردەکان کە داستانی ئادەمیزاد ئەگێرنەوە ، ئەو نەوا کاریگەرانە کە لە تەلی مووزیقاکانەوە دەر ئەچن و مێشک و دڵو دەروون گوڵاو پاشی ئەکەن •

جا ئەم ئەدەبە بەم جۆرە وەنەبێ تایبەتی بێ بە نەتەوەیەک و نەتەوەیەکی‌تری لێی بێ بەش کرا بێ ، چونکە ئەمانە لە کردو کۆشی زانکۆی ئادەمیـن ، بەڵکوو وەکوو تیشکی خەتەکانی ڕۆژ چۆن هەموو لایەک ئەگرنەوە ئەویش وایە ، ئەگەر نەتەوەیەک بۆی نەلوا بێ بەشەکەی خۆی شارۆ بکا ئەمە ئەوە ناگەیەنێ کە نەیبووە ، بەڵکوو ئەوە ئەگەیەنێ کە بەرهەڵستێک لە ئارادا بووە بۆ ئەو شارۆ نەکردنە، کە بەرهەڵستەکە نەما مەیدان فراوانە بۆ کۆ کردنەوەی ، وەکوو ڕووناکی ڕۆژەکە کە لە ناو ژوورێکی بە چوار دیوار گیراوا دەر ناکەوێ ، هۆیەکە دیوارەکانن - کە بەرهەڵستەکەیە - کاتێ ئەو بەرهەڵستە لاچوو ڕووناکیەکە جێگای خۆی ئەگرێتەوە •

ئەمە ئەدەب ، ئەمجا « رەوانبێژی » « تان» ی ئەو ئەدەبەیە •

لە زمانی عەرەبی‌دا بەو قسەو باسەی رەوان و گەوارایێ ئەڵێن

« بليغ » و پاشان « بلاغە »ی لێی وەرگیراوە بۆ هەمووی و بووە بە ناو بۆ زانیاری‌یەکە ٠

لە زمانی کوردی‌دا ئەو چەمکە کە « بلاغە »ی لە زمانی عەرەبی‌دا بۆ دانراوە وشەی « رەوانبێژی » بە تەواوی پڕی ئەکاتەوەو بەڵکوو زیاتریش ٠ وە بۆ « بلیغ »ەکەش من بەلامەوە « پاراو » جێگای خۆیەتی ٠

جا لەبەر ئەوە وشەی « رەوانبێژی » بۆ ئەو زانیاریە دانراوە ، وە تەنانەت ئەتوانرێ بوترێ وشەی «خۆشخوانی»ش هەر چەشنی مەبەست ئەدا بە دەستەوە ٠

رەوانبێژی ، وە یا خۆشخوانی روو لە سووچێک لە سووچەکانی ئەدەب ئەکاتەوە ؟ واتە روو لە قسە بە هەر دوو چەشنەکەیەوە - هۆنراو و پەخشان - ئەکاتەوە ، ئەو هۆنراو و پەخشانە ئەبێ بە پێی پلە تێگەیشتنیان تێدا هەبێ ، تێگەیشتنەکەش بە هۆی هونەرە قسەیە ئاشکراکانەوە ئەبێ ، ئەمانەش لە ناو چوار چێوەی رەوانبێژی‌دان کەوا بوو ئاشنایەتی ئەدەبو رەوانبێژی وەکوو ئاشنایەتی مرۆڤ و گیانلەبەرە ؛ مەرجە هەموو مرۆڤێک بەر گیانلەبەر بکەوێ ، بەڵام مەرج نی‌یە هەموو گیانلەبەرێک مرۆڤ بێ ٠

وترا کورد ئەدەبی هەیە ، کە هەیبوو ئەبێ رەوانبێژیشی هەبێت ، ئەمیش هەر وەکوو ئەدەبەکە وەنەبێ تایبەتی بێ بە زمانێکەوە ، بەڵکوو هەموو زمانێک بۆی هەیە لە سەر رێچکەی زمانەکەی خۆی بەشی خۆی لێی وەر بگرێ ٠ لەبەر ئەوەئێمەش ئەتوانین بڵێین : رەوانبێژی لە زمانی ئێمەش‌دا هەیە ٠ جا بەو بۆنەوە ئەڵێین :

رەوانبێژی لە سەر ئەو چەمکە کە زمانی کوردی وەری ئەگرێ لەگەڵ باسی زانیاریی زمانەکانی تردا - کە هەر یەکە بۆ خۆیان کردووە-

برێتی‌یه له ده‌ربڕینی کۆمه‌ڵه گوزاره‌یه‌کی فراوان له قاڵبی چه‌ند وشه‌یه‌کی که‌مدا .

راسته وشه له دایه‌خی ئه‌وه ده‌رنایه که به فراوانی باوه‌شی خۆی بۆ گوزاره واڵا بکاته‌وه ، به‌ڵام ئه‌و جارانه که تا ئه‌ندازه‌یه‌ک له دایه‌خی ده‌ردێت ئه‌توانرێ به راوانبێژی ناو ببرێ .

ئه‌م له دایه‌خ ده‌ر نه‌هاتنه هه‌ندێ جار روو له تام و چێژی خاوه‌ن قسه‌و گوێگر ئه‌کاته‌وه ، که ئه‌و خاوه‌ن قسه ، وه یا بڵێین قسه‌که‌ره به جۆرێکی تایبه‌تی گوزاره ره‌نگ خواردووه‌کانی ده‌روونی ئه‌رژێنێته ناو قاڵبی وشه‌وه ، گوێگریش به سۆزێکه‌وه وه‌کوو هه‌نگ چۆن شیره‌ی گوڵ ئه‌مژێ ، ئه‌ویش په‌رده‌ی دڵ و ده‌روونی هه‌ڵئه‌داته‌وه بۆ وه‌رگرتنی ئه‌و وشه‌و گوزارانه وه‌ریان ئه‌گرێ و هه‌ڵیان ئه‌مژێ .

هه‌ندێ جاریش یا روو ئه‌کاته ناوه‌رۆکی شته‌که‌و به ته‌واوی ئاراسته‌ی ئه‌و ناوه‌رۆکه ئه‌بێ بۆ هه‌ڵسه‌نگاندنی ، یا راسته‌و راست روو ئه‌کاته وشه‌و گوزاره بۆ رازاندنه‌وه‌یان .

یه‌که‌میان له زانیاری ره‌وانبێژی‌دا من به‌ناوی « گوزاره‌کاری ـ مه‌عانی » . دووه‌میان « ره‌وانکاری ـ به‌یان » . سێ‌یه‌میان « جوانکاری ـ به‌دیع »ه‌وه ناویان ئه‌به‌م .

دیاره ئه‌م سێ لقه‌ش خۆیان له ناو وشه‌کانی خۆیانا ئه‌نوێنه‌وه ؟ واته هه‌ر یه‌که‌یان ئه‌بن به چه‌ند هونه‌ر و به‌شه‌وه .

	لاپەڕە
بڵاوکردنەوە	٩٨
بەشکردن	٩٨
کۆکردنەوە و بڵاوکردنەوە	١٠١
کۆکردنەوە لەگەڵ بەشکردنا	١٠٢
کۆکردنەوە و بڵاوکردنەوە و دابەشکردن	١٠٣
ڕووتەوەکردن	١٠٤
هووشـەکاری	١٠٩
ڕاگەیاندن	١١٠
ڕۆچوون	١١١
لەرێ دەرچوون	١١٢
ڕێبازی کەلامی	١١٥
لێکردنـەوە	١١٥
جەختی وەسپ بە وەکوو خوسپ	١١٧
جەختی خوسپ بە وەکوو وەسپ	١١٨
دوولانە	١١٩
ڕەدوو	١٢٠
دوو ڕوو	١٢٠
چوونە ناو یەک	١٢١
گاڵتەو گەپ	١٢١
خۆ گێلکردن	١٢٢
دان بە پێویست	١٢٣
هووشە لە وەسپا	**١٢٥**
جوانکاری وشەیی	**١٢٦**
ڕەگەز دۆزی	١٢٦
ڕەگەز دۆزی هاوتۆم	١٣١
ڕەگەز دۆزی ڕەدوو	١٣٣

	لاپەڕە
رەگەز دۆزي گوێـزراو	١٣٤
رەگەز دۆزي هەڵەو گەرراوەی باڵدار	١٣٥
لەتافــــەت	١٣٥
دوابەســـەر	١٣٧
ســـەروادار	١٤١
دوو سەروا	١٤٥
بوونی پێویست	١٤٨
دزي لە هۆنراودا	١٥١
لێوەرگرتن	١٥٢
تیەڵکێش	١٥٥
تیـــــلنیشان	١٥٧
گــردکردنەوە	١٥٨
هەڵوەشاندنەوە	١٥٩
دوایی	١٦١
نموونە	١٦١
سەرچاوە	١٦٤
فەرهەنگی وشەکان	١٦٨
ستوونی راستو چەوت	١٧١

رقم الايداع في المكتبة الوطنية ببغـداد (١١٢٤) لسنة ١٩٧٨

٢٠٠٠/٣٢٩
١٩٧٨/٩/١٥

منتدى إقرأ الثقافي
www.iqra.ahlamontada.com
للكتب (كوردى , عربي , فارسي)

(دانا زانایه ، زانا توانایه)

خۆشخوانی

منتدى إقرأ الثقافي
www.iqra.ahlamontada.com

گوزارەکاري . ڕەوانکاري . جوانکاري

« ڕوونکردنەوە و چەسپاندنی ڕەوانبێژی لـــە زمانی کوردی‌دا • »

« ئەو هونەرانە کە لەم زمـــــانەدا دیمەنەکانیان بـە روخسارن • »

« گوزارەکاري و ڕەوانـــکاري و جوانـــکاري لە گوزارەو وشەی کوردی‌دا بە نموودن •

علاء الدین سجادی

بە بڕیار و لە سەر ئەرکی « زانکۆ »ی سولەیمانی لە چاپدراوە •
مافی لە چاپدانەوەو بلاو کردنەوەی تەنها بۆ « زانکۆ »ی سولەیمانیە •

چاپخانەی مەعارف ــ بەغدا
١٣٩٨ هـ ــ ١٩٧٨ م